

**Zakres wiedzy i umiejętności oraz wykaz literatury
Wojewódzkiego Konkursu Przedmiotowego z Języka Polskiego
dla uczniów szkół podstawowych województwa śląskiego
w roku szkolnym 2023/2024**

Etap I szkolny

Zakres wiedzy i umiejętności oraz proponowanej literatury opracowuje i przekazuje uczniom szkoły szkolna komisja konkursowa .

I. Zakres umiejętności.

1. Czytanie ze zrozumieniem różnych tekstów kultury.
2. Analiza i interpretacja utworów literackich oraz innych tekstów kultury z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.
3. Wykorzystywanie podstawowej wiedzy o języku – znajomość pojęć oraz terminów służących opisywaniu języka i komunikowaniu się ludzi.
4. Umiejętność samodzielnego docierania do informacji, dokonywania ich selekcji, syntezy oraz wartościowania.

Na I stopniu konkursu obowiązują wiadomości i umiejętności wynikające z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (II etap edukacyjny w zakresie języka polskiego) – *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej...* (Dz.U. 2017 poz. 356 ze zm.) oraz wiadomości i umiejętności wykraczające poza podstawę programową, ujęte w poniższym wykazie treści.

II. Zakres treści.

Uczeń

- 1) określa
 - a) tematykę oraz problematykę utworu.
 - b) nadawcę i odbiorcę (adresata wypowiedzi).
- 2) rozróżnia narrację pierwszoosobową i trzecioosobową oraz określa ich funkcje w utworze.
- 3) wyróżnia elementy świata przedstawionego w utworze, w tym: zdarzenia, sytuacje, wątki (główne, poboczne), postacie (pierwoplanowe, drugoplanowe, epizodyczne), określa czas i miejsce przedstawionych zdarzeń, wskazuje zależności między zdarzeniami.
- 4) rozpoznaje fikcję literacką; rozróżnia elementy realistyczne i fantastyczne w utworach.
- 5) określa funkcje elementów konstrukcyjnych utworu literackiego, w tym: tytułu, motto, puenty.
- 6) wskazuje w utworach literackich elementy budowy akcji: ekspozycję, zawiązanie akcji, rozwój akcji, punkt kulminacyjny, rozwiązanie akcji.

- 7) rozpoznaje w tekstach literackich tragizm, komizm i jego rodzaje (słowny, postaci, sytuacyjny) i określa ich funkcje w utworze.
- 8) rozpoznaje rodzaje literackie, określa ich cechy, przypisuje utwór do rodzaju literackiego.
- 9) rozróżnia gatunki epiki ,takie jak : powieść, opowiadanie, dziennik, pamiętnik, mit, przypowieść, bajka, legenda.
- 10) określa cechy powieści: obyczajowej, współczesnej, młodzieżowej, sensacyjnej.
- 11) rozpoznaje cechy dialogu, monologu, opowiadania, opisu.
- 12) zna pojęcie aktu komunikacji językowej oraz jego składowe (komunikat, nadawca, odbiorca, kod, kontekst).
- 13) analizuje i interpretuje teksty literackie oraz inne teksty kultury, w tym ikoniczne: obraz, plakat, rzeźba, grafika, fotografia.
- 14) rozróżnia typy tekstów: informacyjny, publicystyczny, ikoniczny, reklamowy.
- 15) odróżnia informacje o faktach od opinii.
- 16) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty pod względem treści i formy.
- 17) wyodrębnia obrazy poetyckie w utworach lirycznych.
- 18) charakteryzuje osobę mówiącą w wierszu (podmiot liryczny), narratora, bohaterów.
- 19) rozpoznaje metaforę (ożywienie, uosobienie), porównanie, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy, powtórzenie, pytanie retoryczne, anaforę, apostrofę, aluzję literacką i określa ich funkcje.
- 20) wskazuje elementy rytmizujące wypowiedź, w tym: wers, rym, strofę, refren.
- 21) rozróżnia synonimy, antonimy, homonimy, rozumie ich funkcje w tekście i stosuje je we własnych wypowiedziach.
- 22) dostrzega zróżnicowanie słownictwa, rozpoznaje neologizmy, eufemizmy i objaśnia ich rolę w utworach literackich.
- 23) wskazuje i rozróżnia środki perswazji oraz manipulacji, rozumie ich funkcje w reklamie i w innych tekstach.
- 24) używa środków językowych charakterystycznych dla perswazji, tworząc własny tekst.
- 25) formułuje tezę oraz hipotezę, dobiera argumenty, układa kontrargumenty, uzasadnia swoje stanowisko.
- 26) zna i stosuje związki frazeologiczne związane tematycznie z pojęciami: miłość, przyjaźń, praca, człowiek, podróż, opieka/troska, tolerancja, zrozumienie.
- 27) wykorzystuje wiedzę o języku :

- a) rozpoznaje wypowiedzenia oznajmujące, pytające, rozkazujące;
- b) rozpoznaje zdania pojedyncze rozwinięte i nierozwinięte, zdania złożone, równoważniki zdania, zdania bezpodmiotowe;
- c) buduje wskazane w punktach 28 a) oraz 28 b) wypowiedzenia i je przekształca;
- d) rozróżnia zdania złożone współrzędnie i podrzędnie oraz je tworzy;
- e) wskazuje i tworzy różne typy podmiotów i orzeczeń, przydawek, dopełnień i okoliczników;
- f) rozróżnia odmienne i nieodmienne części mowy;
- g) rozpoznaje formy przypadków, liczby, osoby, czasu, trybu, strony i rodzaju gramatycznego odmiennych części mowy i określa ich funkcje w wypowiedzi;
- h) stopniuje przymiotniki i przysłówki;
- i) oddziela temat fleksyjny od końcówki;
- j) stosuje poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych;
- k) odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych, rozpoznaje nieosobowe formy czasownika (zakończone na -no, -to, bezokoliczniki, konstrukcje z „się”);
- l) rozumie znaczenie oraz funkcje czasowników osobowych i nieosobowych;
- ł) rozpoznaje imiesłowy przymiotnikowe czynne i bierne, tworzy je oraz określa ich funkcje w tekście;
- m) poprawnie używa czasowników w trybach: orzekającym, przypuszczającym oraz rozkazującym;
- n) stosuje konstrukcję stron czynnej oraz biernej czasownika i przekształca czasowniki ze strony czynnej na bierną i odwrotnie, odpowiednio do celu oraz intencji wypowiedzi;
- o) wskazuje w wyrazie głoski, litery i sylaby;
- p) rozpoznaje rodzinę wyrazów, tworzy wyrazy pochodne;
- q) dokonuje analizy słowotwórczej wyrazów – wskazuje podstawę słowotwórczą i formant, określa funkcje formantów, w tym tworzy zdrobnienia i zgrubienia.

28) tworzy wypowiedź pisemną w następujących formach gatunkowych:

- a) ogłoszenie;
- b) zaproszenie;

29) zna zasady budowania akapitów i stosuje je, tworząc wypowiedź pisemną.

30) stosuje środki językowe wzbogacające styl wypowiedzi, rozpoznaje je i nazywa, np.: porównania, funkcjonalne powtórzenia, wyolbrzymienia.

31) zna i stosuje reguły ortografii oraz interpunkcji.

32) korzysta ze słowników: ortograficznego, języka polskiego, wyrazów obcych, synonimów, frazeologicznego, encyklopedii oraz wyszukuje informacje w Internecie.